

STRESZCZENIE

Praca doktorska w formie monografii pt. „Czynniki ryzyka i częstość występowania symptomów zaburzeń depresyjnych u dzieci ze szkół podstawowych w Leżajsku”, autorstwa lek. Zdzisława Michała Zawilskiego, podzielona jest na dwie główne części, z których pierwsza stanowi teoretyczne wprowadzenie do tematu szeroko rozumianej depresji, z podsumowaniem wyników oraz wniosków z dotychczasowych badań koncentrujących się wokół problematyki zaburzeń depresyjnych, w szczególności sposobów dotyczących populacji wieku rozwojowego, zaś druga to szczegółowy opis autorskiego badania wraz z jego wynikami, ich omówieniem, interpretacją, dyskusją oraz wnioskami.

Pierwsze trzy rozdziały pracy skupiają się na podstawowych pojęciach psychofizjologii okresu dziecięco-młodzieżowego, wychodząc od ogólnego przedstawienia problematyki związanej z dzieckiem i dzieciństwem jako zjawiskiem biopsychospołecznym, dalej analizując kwestie rozwoju psychicznego młodego człowieka, poczynając od wpływu czynników prenatalnych poprzez wszystkie okresy rozwojowe do osiągnięcia pełnoletniości, jak i opisując zasadnicze możliwości oraz podstawowe mechanizmy jego zaburzeń, zwłaszcza tych, które mają szczególne znaczenie w kształtowaniu tzw. podatności depresyjnej.

W dalszej kolejności następuje szeroka charakterystyka depresji jako zaburzenia zdrowotnego. Wychodząc od definicji i klasyfikacji, poprzez charakterystykę kliniczną, autor dochodzi do przedstawienia koncepcji etiopatogenetycznych, uwzględniając mechanizmy psychopatologiczne oraz patofizjologiczne i tłumacząc ich wpływ na kształtowanie depresji jako problemu chorobowego. Przedstawione zostają dynamiczne cechy przebiegu depresji w zasadniczych jej formach klinicznych. Następnie przytoczone są dane epidemiologiczne łączące depresję przede wszystkim z czynnikami społecznymi, kulturowymi i demograficznymi, jak i podsumowujące jej skutki dla zdrowia w wymiarze indywidualnym oraz ogólnopopulacyjnym.

Treść kolejnego rozdziału stanowi szczegółową analizę depresji wieku rozwojowego. Przedstawiona jest historia badań i zmieniających się podejść naukowo-klinicznych do zaburzeń depresyjnych u dzieci i młodzieży. Opisane są zasadnicze koncepcje charakteryzujące i tłumaczące rozwój zaburzenia w młodych ludzi, jego charakterystyczny dla różnych grup wiekowych przebieg oraz specyfikę. Autor przedstawia możliwe czynniki ryzyka i analizuje ich wpływ na kształtowanie objawów depresji u dzieci i młodzieży w nawiązaniu do patologii dotyczących procesów rozwojowych oraz środowiska wychowania

dziecka. W dalszej kolejności opisane są metody badawcze stosowane w diagnostyce depresji wieku rozwojowego, a następnie środki terapeutyczne służące poprawie jakości życia i przeciwdziałaniu temu zaburzeniu u młodych ludzi.

Druga – badawcza – część pracy rozpoczyna się od zaprezentowania celów badania, dzieląc je na naukowo-badawcze i prozdrowotne. Przedstawiony jest plan prowadzonych czynności badawczych. W dalszym ciągu ma miejsce analiza demograficzna grupy badanej, szczegółowo opisana zostaje metodologia, w tym zarówno narzędzia badawcze, jak i metody statystycznego opracowania danych. Autor podaje również formalno-prawne aspekty, których spełnienie było niezbędne celem przeprowadzenia pracy badawczej.

W toku pracy badawczej oszacowano, że syndrom depresyjny występuje w badanej populacji z częstością średnią około 10%, przy czym jest ona różna w zależności od analizowanych zmiennych demograficznych. Klinicznie istotne ryzyko depresji okazuje się relatywnie większe w przypadku dziewcząt w porównaniu do chłopców, jak i w przypadkach dzieci w wieku 13-14 lat w porównaniu do dzieci w wieku 7-12 lat. Nie wszystkie jednak dane są w tej kwestii w pełni jednoznaczne, istotne statystycznie i definitywnie przekonujące. Grupą populacyjną, której ryzyko występowania syndromu depresyjnego z pewnością dotyczy w największym stopniu jest grupa dziewcząt starszych (13-14 lat). Jednocześnie należy podkreślić, że ryzyko to wydaje się istotnie wzrastać już w przypadku nieco młodszych dziewcząt, co może wiązać się z wcześniejszym początkiem okresu dojrzewania biologicznego, psychicznego i społecznego. Podobnie, jak w przypadku syndromu depresyjnego, występowanie większości poszczególnych symptomów zaburzeń depresyjnych obserwowane jest względnie częściej w przypadku dziewcząt starszych w porównaniu do innych wyodrębnionych grup. Obserwacja ta dotyczy przede wszystkim cech emocjonalnych, związanych z negatywnym nastrojem (wraz z jego przejawami somatycznymi) i niską samooceną, których nasilenie zresztą silnie ze sobą koreluje. Problemy emocjonalne, w tym zwłaszcza negatywny nastrój, w największym stopniu spośród wszystkich potencjalnych cech depresji generują występowanie i kształtują nasilenie ewentualnego syndromu depresyjnego. Potwierdzona dodatnia współzależność pomiędzy wszystkimi cechami depresyjnymi skłania do traktowania ich jako swoistych czynników wzajemnego ryzyka.

Wyniki ocen stanu dzieci różnią się w zależności od perspektywy osoby oceniającej. Dwie kwestie, które w kontekście znaczenia i potencjalnych skutków depresji wydają się być w tym przypadku najbardziej istotne, to: ogólne niedoszacowanie przez rodziców/opiekunów i nauczycieli problemów relacjonowanych przez dzieci, oraz względnie mała świadomość występowania i nasilenia przeżywanych przez nie problemów emocjonalnych. Osoby

sprawujące opiekę nad dziećmi zauważają przede wszystkim problemy w ich funkcjonowaniu, które wydają się być zewnętrznym przejawem nieujawnianych lub nie w pełni ujawnianych trudności psychicznych. Fakt ten można wiązać z pewnymi błędnymi interpretacjami co do istoty oraz źródła występujących w badanej populacji zaburzeń.

W dalszej kolejności dokonane zostaje szczegółowe omówienie, interpretacja oraz analiza znaczenia uzyskanych wyników tak w wymiarze naukowym, jak i prozdrowotnym.

Zestawienie wyników pochodzących z badania autorskiego z danymi uzyskanymi w innych badaniach prowadzonych na przestrzeni kilku minionych dziesięcioleci utwierdza w przekonaniach co do jakości i znaczenia czynników ryzyka występowania depresji w populacji dzieci 7-14 letnich, jednocześnie zaś część porównań wskazuje na możliwy wzrost częstości występowania, jak i nasilenia syndromu depresyjnego, połączony z prawdopodobnym obniżeniem wieku, w jakim ujawniają się jego pierwsze symptomy w danej grupie wiekowo-rozwojowej.

Autor omawia wpływ i efekty przeprowadzonego badania w skali lokalnej, przedstawiając zarys perspektyw dalszej pracy badawczej i możliwych do osiągnięcia celów, przyznając iż nie tylko przyszłość, ale już czas obecny niesie ze sobą nowe wyzwania na polu medycznym i badawczym.

Całość pracy podsumowana jest wnioskami końcowymi. Ostatnią część pracy stanowi szeroki spis materiałów źródłowych, do których autor odwoływał się i z których korzystał w trakcie prowadzenia badania i analizy uzyskanych w jego toku danych.